

Vzdělávání žáků se zrakovým postižením

Jana Janková

Cíl výchovy a vzdělávání ZP

- Stejný jako u intaktních žáků tj. získání klíčových kompetencí a nácvik kompenzačních dovedností tak, aby se jedinec se ZP co nejvíce integroval do společnosti. Požadavek získání maximálního vzdělání.
- Formy vzdělávání :
 - Individuální integrace
 - Skupinová integrace
 - Ve školách pro zřakově postižené
 - Kombinací předchozích forem

Formy vzdělávání

- Při vzdělávání ZP se u nás uplatňují všechny formy vzdělávání. Přednost dostává individuální integrace, ovšem i vzdělávání ve speciální škole pro zrakově postižené má své nezastupitelné místo.
- Každá forma vzdělávání má své klady a zápory a při volbě vzdělávací cesty je nutné vždy uplatňovat zásadu **individuálního přístupu** tj. zohlednit všechny rozhodující faktory a pak nabídnout optimální postup. (**týmová spolupráce** při řešení otázek vzdělávání ZP)

- **Multidisciplinární tým:**

Zákonní zástupci, speciální pedagogové, psychologové, lékaři, zrazení terapeuti, další rehabilitační pracovníci, sociální pracovníci, rodinní přátelé

Speciálně pedagogická centra (SPC)

školská poradenská zařízení

- K podpoře integrace vznikla na počátku 90.tých let při speciálních školách Speciálně pedagogická centra pro ZP. Aktuálně je v ČR 14 SPC, která se věnují podpoře integrovaného vzdělávání zřakově postižených. Kromě Středočeského a Karlovarského kraje mají všechny kraje svá SPC pro ZP. Pracovníci SPC se sdružují v AP SPC (Asociace pracovníků speciálně pedagogických center – www.apspc.cz).
- Náplní práce SPC je **podpora** dětí, žáků, studentů se ZP, jejich zákonných zástupců a **metodické vedení** integrujících pedagogických pracovníků.

SPC

Podpora dětí, žáků, studentů se zrakovým postižením se uskutečňuje v těchto oblastech:

- **diagnostika speciálních potřeb** žáků
- volba a doporučení vhodných **podpůrných opatření** ke vzdělávání žáka
- nácvik **speciálních dovedností** potřebných pro vzdělávání v podmínkách běžné školy
- pomoc při vypracování **individuálního vzdělávacího plánu (IVP)**
- zapůjčování speciálních pomůcek, literatury
- poradenství o volbě vzdělávacího zařízení, o volbě povolání
- a další činnosti dle vyhl. 72/2005 v novele 116/2011

Diagnostika speciálních vzdělávacích potřeb vyplývajících ze zrakové vady

- Tuto diagnostiku provádějí speciální pedagogové v SPC a **podkladem** jsou zprávy z psychologického vyšetření, dále vyšetření u oftalmologa či zrakového terapeuta (vyškolený speciální pedagog, který se uplatňuje jak ve školských, tak ve zdravotnických zařízeních).
- Neměli bychom se soustředit na klasifikaci (dělení) ZP do jednotlivých stupňů zrakových vad, určovat, zda je žák slabozraký, s těžce slabým zrakem či nevidomý, ale měli bychom se soustředit na popis **porušených zrakových nebo jiných funkcí** a z nich vyplývajících **speciálních vzdělávacích potřeb**.

Speciální vzdělávací potřeby

Speciální vzdělávací potřeby zrakově postižených souvisejí se **způsobem získávání informací** (především čtení) žáků. Informace získávají

- zrakem s podporou kompenzačních postupů (**slabozrací**). Žáci tedy čtou upravený černočerný text s využitím speciálních optických pomůcek.
- pouze pomocí kompenzačních smyslů především hmatem (**nevidomí**). V tomto případě se žáci učí číst Braillovým písmem.

- Máme tendence považovat skupinu žáků pracujících zrakem (slabozraké) za žáky s nižším stupněm postižení a tudíž za žáky s **nižší mírou speciálních vzdělávacích potřeb**. Praxe ukázala, že v mnohých případech tomu tak není. I žáci pracující zrakem zasluhují alespoň na přechodnou dobu vysokou míru **speciální podpory**. Doba, po kterou si tento žák zasluhuje vysokou pozornost je určena dobou, po kterou žák **nacvičuje a začíná uplatňovat kompenzační postupy**. Základní kompenzační činností je dovednost **práce se speciálními optickými pomůckami (SOP)**.

V letech 2009 – 2011 účast v projektu:

- **Podpora přístupu k informacím prostřednictvím využití SOP** (Speciálních optických pomůcek)
 - podmínka úspěšné integrace do společnosti
- Projekt vedly PhDr.Moravcová a PaedDr.Skalická – Asociace zrakových terapeutů o.s. (nezisková profesní organizace).
- Cílovou skupinu tvořili žáci ZŠ pro ZP Praha 2, klienti SPC pro ZP téže školy a SPC a SpMŠ Horáčkova. Dle zadání se projektu zúčastnili žáci vzdělávající se pomocí černotisku i jejich pedagogové. **V rámci projektu byl prováděn výcvik v používání SOP a zvyšována informovanost pedagogické veřejnosti.**

Dle závěrů tohoto projektu lze konstatovat:

- Slabozrací **nevyužívají** speciální optické pomůcky tak, jak by mohli. Často jsou těmito pomůckami vybaveni, ale **neumějí je používat**.
- Pedagogům, kteří se slabozrakými pracují, často chybí základní **představy o zrakových funkcích** svěřeného žáka i o práci se speciální pomůckou.
- Aktuálně je velký zájem mezi slabozrakými o elektronické kompenzační pomůcky (digitální TV lupy) a **zájem o jednodušší SOP bez příčiny upadá**.

Práce se SOP na blízko

Čtení pomocí PM 8X20

5x zvětšující hranol
Eschenbach

Foto:
Moravcová

Čtení se 4x zvětšující lupou Coil

Nácvik práce se SOP do dálky

Nácvik zaostření
prismatickým monokulárem na
konkrétní objekt

Nácvik monokulárního pohledu

Foto:
Moravcová

Proč využívat SOP?

- Nové i starší výukové pomůcky a metody používané ve školách vyžadují perfektní **zrakovou ostrost** (učebnice, pracovní sešity, psací pomůcky, keramické tabule, interaktivní tabule, přehledové plakáty, prezentace) pokud nemá dojít ke zkreslení informací.
- U žáka se ZP dochází v průběhu vyučování ke **kolizním situacím**, které vyplývají ze snížení zrakových funkcí. Žák nevidí přesně na tabuli, nekomunikuje nonverbálně s učitelem, nepřechte neupravené texty v lavici, negativně působí měnící se světelné podmínky. Způsob řešení těchto situací závisí na osobnosti žáka a míře akceptace zrakové vady žákem a jeho rodinou.

- U žáka v ZŠ, který se vzdělává v kolektivu vrstevníků, je třeba, aby byly přizpůsobeny **podmínky** (texty, osvětlení, vzdálenost od tabule a vyučujícího, psací prostředky, sešity) a aby byl žák vybaven takovými pomůckami, které umožňují **samostatný přístup k informacím ve škole i mimo školu**.
- Tyto nároky na pomůcky splňují pouze „klasické“ SOP, ale pouze v případě, že je věnován **dostatek času a trpělivosti** k nácviku práce s pomůckou. Žák i jeho okolí si musí uvědomit, že SOP zrakovou práci umožňují, ale ani neulehčují a ani nezrychlují. Zraková práce je vždy pro žáky se ZP velmi vyčerpávající, lze při ní očekávat rychlý nástup únavy.

Spolupráce

- Má-li SPC (**školské poradenské zařízení**) plnit kvalitně své úkoly tj. podporovat své klienty v dosažení co nevyššího stupně (kvality) vzdělání, musí spolupracovat s :
 - Odbornými oftalmologickými zařízeními (Centrum zrakových vad, dětské oftalmologové, Asociace zrakových terapeutů aj.) – **oblast zdravotnictví**
 - Zařízeními sociální rehabilitace (Společnost pro ranou péči, Tyfloservis, SONS ČR, Tyflocentra a další) – **oblast sociální péče**

Děkuji za pozornost

Jana Janková

jankovaj@centrum.cz